Kaynak: İslâm’da İtikadi, Siyasi ve Fıkhi MEZHEPLER TARİHİ, Muhammed Ebu Zehra, Çev.Sığatullah Kaya, Şura Yayınları.

1. Cifir hususunda İmam-ı Cafer’e yapılan iftira (S.658-663)

Tarihçiler, imam Cafer ile Cabir bin Hayyan arasındaki ilişkiyi kabul itmişlerdir. Cabir, imam Cafer'e öğrencilik yaparak ondan itikat ve usu-lüddin alanında dersler almış ve kendisind en iktibasla r yapmıştır. Yine tarihçiler, imam Cafer'in Cabir'e eşyanın tabiatı, maddeleri n özellikleri ve karışımlar konusunda bilgi verdiğini de söylemişlerdir. Bu demek ki, adı geçen risaleler de yer alan pek çok bilgi aslında imam Cafer'e aittir.

imam Ca'fer, islam aleminde felsefeni n Arapçaya çevrildiği, felsefi ekollerin kurulmaya başladığı ve felsefi çalışmaların düzenlendiği bir çağda yaşamıştır. Çünkü, Emeviler döneminin sonlarında ve Abbasiler döneminin başlannda, Süryanilerin ve diğer unsurlann çalışmaları sonucu, islam düşünce pazanna Hint ve Yunan düşüncesi girmeye başlamıştı...

Cefr İlmi

İmam Cafer'in taraftarl arı, onun ilim ve araştırma bilgisiyl e yetinmeye rek, ona çalışmakla öğrenilmeyen, ancak Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye verdiği, onun da aldığı vasiyet üzere oniki imamın kendisind en sonra gelenine devrettiği farklı bir ilim de nisbet ederler, İmam Cafer, bu oniki imamın altıncısıdır. Şiîler, bu ilme "Cefr ilmi" adını vermişlerdir.

Cefr'in sözlük anlamı, "büyümüş ve serpilmiş keçi yavrusu"dur. Bu kelime, daha sonra bu hayvanın derisi anlamında kullanılmıştır. Şiilere göre, daha sonra bu kelime tahsille kazanılamayan Allah vergisi ilmin adı olmuştur. Bazı şiî yazarlar bu konuda şöyle demişlerdir: "Cefr ilmi, kıyamete kadar meydana gelecek olayları öğrenmeye yarayan bir "harf ilmi"dir. imam Cafer es-Sadık (A.S.)'dan kendileri nin bu ilme sahip oldukları nakledilm iştir, imam Cafer, bu ilmi şöyle anlatır: Cefr, deriden yapılan bir kap (çanta) olup, İsrailoğulları alimlerin in tüm ilmi onun içindedir. Cefr ilmi konusunda imamlarda n pekçok şey nakledilm iştir. Bu ilmin mahiyetim ve onunla ne kastedild iğini bilmesek de Cefr ilmine dair bize gelen hadisler vardır. Bu ilim, imamlarımızın faydalandığı kaynaklar arasındadır. Allah, bu şerefli ilmi onlara ihsan etmiştir."

el-Kuleynî (Ö. 328 H.)de Isnaaşeriye'nin dört kaynağından biri olan el-Kâfî'sinde söylememektedir: Cefr'de Musa'nın Tevrat'ı, İsa'nın İncil'i, peygamber lerin, vasilerin ve geçmiş îsrailoğullan alimlerin in ilmi, helal-haram, olmuş-olacak tüm olaylann ilmi yer almaktadır. Cefr, iki kısma ayrılır. Bir kısmı, keçi derisi üzerine yazılmıştır. Bir kısmı da koç derisi üzerine yazılmıştır.

(4) el-Kuleynî, el-Kafî'sinde şunları da söyler: "imam Cafer es-Sâdık, şöyle dedi: Bu sabah, Allah'ın Hz. Muhammed'e ve ondan sonraki imamlara özel olarak gönderdiği Cefr kitabına bir göz attım. Kitaptan,

gaib imamımızın doğuşunu, Samarra'da kayboluşunu, geri dönüşündeki gecikmesi ni, ömrünün uzunluğunu, müminlerin o zaman belalarla karşılaşacağını, kalplerin de şüpheler doğacağını, çoklarının dinden döneceğini ve Allah-u Taâlâ'nın Kur'an'daki "Her insanın (amel) kuşunu boynuna doladık. (Isrâ Sûresi, 13)
ayetiyle işaret ettiği islam bağını, yani velayeti atacaklarını okudum... (Oradakile r:) Ey Peygamber'in torunu, sahip olduğun ilimle bizi de bir parça şereflendirmez misin? imam Cafer, şu cevabı verdi: Allah-u Taâlâ, bizim kaim (Mehdi)'mize bazı peygamber lerin sünnet (özellik)lerini ihsan etmiştir. Mesela, Nuh'un sünnetinden uzun ömürlü olmayı, ibrahim'in sünnetinden gizli doğmayı ve insanlard an uzak yaşamayı, Musa'nın sünnetinden korku ve gaybeti, isa'nın sünnetinden insanlann hakkında ihtilaf etmesini, Eyyub'un sünnetinden sıkıntı çektikten sonra feraha kavuşacağını, Muhammed'in sünnetinden de kılıcıyla ortaya çıkarak onun yolundan ve izinden gideceğini ihsan etmiştir.
Buradan, şu sonuca varıyoruz: Cefr, Cafer es-Sadık'ın devraldığı ve zaman zaman başvurarak içindeki harfler, semboller veya bilgiler vasıtasıyla gayb ilmini öğrendiği bir kitaptır. Belki de varlığı iddia edilen bu Cefr kitabıyla, imamların Hz. Ali'den alarak birbirler ine devrettik leri iddia edilen "özel bilgi" aynı şeydir.
Bu konuda, el-Kafî'de şöyle bir haber yer almaktadır: "Allah-u Taâlâ, Peygamber'ine bir kitap indirdi. Kitabı getiren Cibril, şöyle dedi: Ey Mu-hammed, bu kitap senin neciplere vereceğin vasiyetin olacaktır. Hz. Peygamber, necipler de kimdir ey Cibril, diye sordu. Cibril, Ali ve çocuklarıdır, diye cevap verdi. Kitabın üzerinde, altından mühürler vardı. Hz. Peygamber, kitabı Ali'ye verdi. Ona, mühürlerden birini açıp onunla amel etmesini söyledi. Sonra onu Hasan'a verdi. O da mühürlerden birini açıp onunla amel etti. Sonra kitabı Hüseyin'e verdi. Hüseyin, mührü açınca şu emirle karşılaştı: Ailenle birlikte şehit olmaya çık, çünkü onların senden başka şehadet ümitleri yoktur, sen de canını Allah'a sat... O da bu kitabı oğlu Zeynelabi din'e verdi. O da bir mührü açtığında şu emirle karşılaştı: Başını eğerek sus, evine çekil ve ölünceye kadar ibadet et... Ali Zeynelabi din de bu kitabı oğlu Muhammed Bakır'a verdi. O da bir mühür açtığında şu istekle karşılaştı: însanlara hadis öğret, onlara fetva ver, Ehl-iBeyt'in ilmini yay, salih atalarım doğrula, Allah'tan başka da kimseden korkma, çünkü kimse sana dokunamaz ... Muhammed Bakır da kitabı oğlu Cafer es-Sadık'a verdi. O da bir mühür açtığında şu emrile karşılaştı: însanlara hadis öğret ve onlara fetva ver, Allah'tan başka kimseden korkma, Ehl-i Beyt'in ilmini yay ve atalannı doğrula, sen koruma altındasın.."
islam alimlerin den çeşitli yazarlar, Isnaaşeriye'den Cefr ilmi hakkında bir çok nakilde bulunmuşlardır. Kimi alimler, bu mezhebin görüşünü olduğu gibi açıklamak, kimi alimlerse onlarla alay etmek için Cefr'e değinmişlerdir. Ibn-u Kuteybe, Uyûnu'l-ahbâr adlı eserinde şöyle

demektedi r:
"Talha bin Musarrif, abdestli olmasaydım Şiilerin Cefr hakkında dedikleri ni size anlatırdım, demiştir. Zeydîlerin reislerin den Harun bin Sa'd el-Iclî de bir manzumesi nde şöyle demiştir.
Görmez misin, Rafız'ler parçalanarak,
Cafer hakkında kötü sözler söylediler.
Kinlileri, o ilahtır dediler,
Kimileri de tertemiz peygamber .
Eğer bunları kabul ediyorsa Cafer,
Allah için uzaktır benden Cafer.
Cefr derisine onların çok şaşıyorum.
Cefr ile uğraşandan Allah'a sığınıyorum.
Aynı manzumede şu beyit de yer almaktadır:
Onlar, file sırtlan; zenciye kızıl deselerdi,
Daha doğru söylemiş olurlardı.
Ebu'1-Alâ' el-Maarrî de Cefr hakkında şöyle söylemiştir:
ilimleri bir Cefr derisinde gelince
Herkes hayret etti Ehl-i Beyt'e
Müneccimin aynası da küçüktür ama,
Çorak, mamur her yeri göstermiyor mu?
Cefr ilmi hakkında söylenenlerin az bir kısmını burada nakletmek le yetiniyor uz. Ancak, cefr konusu açılmışken üç maddelik bir değerlendirme yapmayı da gerekli görüyoruz.
1. Cefr ilmiyle ilgili iddiaların imam Cafer'e nisbetini kabul etmiyoruz . Çünkü bu konu, gayb ilmine ilişkin bir konudur. Nitekim, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e hitaben şöyle buyurulmuştur: "De ki: Ben kendime Allah'ın dilediğinden başka ne bir fayda, ne de bir zarar verebi lirim. Eğer gaybı bilseydim, elbetteki çokça hayır (mal-mülk) elde ederdim ve bana kötülük dokunmazdı..." A'râf Sûresi, 188
(10) Allah, Peygamber'ine verdiği bazı gaybi bilgileri, küfürle olan mücadelesinde kullanacağı mucizeler olarak vermiştir. Örneğin, şu ayet-i kerime bu kabildend ir: "Elif-Lâm-Mim. Rumlar (bulunduğunuz yere) en yakın bir yerde yenildile r. Onlar, bu yenilgide n sonra birkaç yıl içinde tekrar yenecekle rdir. Önünde de sonunda da emir Allah'ındır. O gün, müminler sevinecek lerdir. Allah'ın yardımıyla... Allah, dilediğine yardım eder; O, galiptir, merhamet edendir. Rum Sûresi,l-5

Cefr'in varlığım reddetmek, imam Cafer'in değerinden eksiltmez . Allah'ın dini konusunda büyük bir hüccet olan îmam Cafer'den; Ebû Hani-fe ve Malik gibi büyük fakihler, Süfyan es-Sevrî ve Süfyan bin Uyeyne gibi büyük muhaddisl er ders almışlardır.
2. Cefr konusunda imam Cafer'den nakledile n çoğu rivayetle ri el Kuleynî yapmıştır. Aynı el-Kuleynî, imam Cafer'den Kur'an'ın eksik olduğu rivayetin i de yapmıştır. Bu iddianın imam Cafer'e nisbetini imam el-Murtazâ, talebesi et-Tûsî ve diğer Isnaaşeriye imamlan

yalanlamışlardır. Hatta, imam Cafer'den tam tersine nakillerd e bulunmuşlardır.
Böyle asılsız bir şeyi İmam'a nisbet ederek onu rivayet eden kimsenin diğer rivayetle ri de hakikat ehli nezdinde makbul değildir.
3. Günümüzde, imam Cafer'in hayatını konu edinen Caferi alimleri de bu rivayeti nakletmek le yetinmişler, onu ispatlama ya ve desteklem eye çalışmamışlardır.
Bana göre, Cefr düşüncesini Isnaaşeriye mezhebine sokanlar, Ebu'l-Hattâb Muhammed bin Ebî Zeyneb'in taraftarl arı olan Hattabîlerdir. Makrizî'nin el-Hıtat adlı eserinde şöyle denilmekt edir: "Tüm Hattâbîler, imam Cafer es-Sadık'ın kendileri ne Cefr denilen bir deri bıraktığını, orada gaybe ve Kur'an tefsirine ilişkin herşeyi bulabildi klerini iddia etmişlerdir." imam Cafer'in, Ebu'l-Hattab'ın sözlerini nasıl yalanladığına ileride değineceğiz.
imam Cafer'in ilmiyle Çağdaşlarını Aydınlatması
imam Cafer'e, kendisini n de reddettiği bir takım özellikler yakıştıranları bırakalım da onun gerçek özelliklerini ve yüksek meziyetle rini anlatmaya başlayalım. Onun sahip olduğu meziyetle re, ondan sonrakile r asla sahip olamamıştır. Gençliğinde, ailesinde n ve çağının diğer hocalarından dersler alan imam Ca'fer, babasından hoşsohbet olmayı ve iyilerle düşüp kalkmayı da öğrenerek meziyetle rini tamamlamıştır. Filozof babası Muhammed Bakır, ona şu öğütlerde bulunuyor du:
"Fasılda arkadaşlık etme, çünkü fasık seni arzulayıp ulaşamadığı bir lokmacığa değinir. Cimriyle de arkadaşlık etme, o da en çok ihtiyaç içinde olduğun bir anda, malım gider korkusuyl a seni terkeder. Yalancı ile de arkadaşlık etme. Yalancı, serap gibidir. Sana uzağı yakın, yakını da uzak gösterir. Ahmak ile de arkadaşlık etme. Çünkü ahmak, sana iyilik edeyim derken, kötülük eder. Sılayı kesenlerl e de arkadaşlık etme. Böylelerinin Allah'ın kitabında lanetlend iğini gördüm."
İşte, imam Cafer bu tertemiz öğüde sarılarak, temiz bir ahlakla donanmayanlarm meclisind en uzak durmuş, erdemli kişilerle düşüp kalkmıştır. Bu yüzden, Medine'deki meclisi ilim ehlinin, hadis ve fıkıh talebeler inin mekanı haline gelmişti. Ona gelenler, onun ilim ve feyzinden faydalanıyorlardı, imam Cafer'i ziyaret eden tüm alimler, onu ve onun ilmini yüceltmişler; ilminden, ahlakından ve hikmetind en iktibasla r yapmışlardır.
(12) Rivayete göre, Irak'ın hadis alimi ve Küfe vaizi Süfyan es-Sevrî, bir gün imam Cafer'in meclisind e bulunuyor du, imam Cafer ise konuşmuyor, susuyordu . Süfyan es-Sevrî, benimle konuşmadan kalkıp gitmem, dedi. Bunun üzerine imam Ca'fer şöyle söyledi: "Seninle konuşuyorum ey Süfyan. Çok konuşmaktan ne fayda umuyorsun? Allah sana bir nimet verirse, sen de bunun devamını diliyorsa n, Allah'a hamd ve şükrü artır. Çünkü Allah-u Taâlâ, Kitab'ında "Andolsun ki, şükrederseniz sizin için (nimetleri mi)

artırırım..."(ibrahim Sûresi, 7) buyurmakt adır. Rızkın geciktiğinde ise, istiğfarı artır. Çünkü Allah şöyle buyurmuştur: "Rabb'inizden mağfiret dileyin. Rabb'iniz, çok affedicid ir. Gökten üzerinize yağmur salıverir. Mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltır. Size bahçeler verir ve sizin için ırmaklar akıtır. Nuh Sûresi, 10-12

Ey Süfyan, sultan veya başka biri seni üzdüğünde "La havle velâ kuvvete illâ billah = Güç ve kuvvet yalnızca Allah'ındır." sözünü çokça söyle. Bu söz, kurtuluşun anahtarı ve cennet hazineler inden bir hazinedir .

Bunun üzerine Süfyan es-Sevrî, imam Cafer'in elini sıktı ve "Üç öğüt, ama ne üç öğüt!" dedi.

imam Malik, Cafer es-Sadık'tan ders alanlarda n biridir, imam Cafer'in meclisine sık sık gelmiş, ondan fıkıh ve hadis öğrenmiştir.

imam Ebû Hanîfe de Cafer'den rivayetle rde bulunmuştur. Ebû Yusuf ve imam Muhammed'in "el-Asâr" adlı eserlerin i okuduğumuzda, Ebû Hanife'nin imam Cafer'den yaptığı rivayetle re rastlıyoruz, imam Cafer, doğru sözlü ve güvenilir bir insandı. Bu nedenle imam Ebû Hanife, yaşıtı olduğu halde ondan ilim almaktan çekinmemiştir. Bazı Şiî yazarlara göre, Ebû Hanife iki yıl kadar imam Cafer'den ders almış ve bu iki yılı kastedere k, "iki yıl olmasaydı, Nu'man helak olurdu." demiştir.

Ebû Nuaym, Hilyetu'l-evliya'sında şöyle demektedi r: "îmam Cafer'den birçok tabiîler, rivayette bulunmuşlardır. Yahya bin Said el-Ensârî, Eyyüb es-Sahtiyânî, Ebân bin Tağallüb, Ebû Amr bin el-Alâ' ve Yezîd bin Abdullah bin el-Hâdî bunlardan dır. Ayrıca îmam Malik bin Enes, Şu'be bin el-Kasım, Süfyan bin Uyeyne, Süleyman bin Bilâl ve ismail bin Ca'fer gibi büyük imamlar da ondan hadis rivayetin de bulunmuşlardır. "

Ne gariptir ki, tüm bu büyük imamlar kendisind en hadis rivayet ettikleri halde, Hicrî üçüncü yüzyılda gelen bazı hadisçiler, Cafer es-Sa-dık'tan yapılan rivayetle re kuşkuyla bakmışlardır. Bunun, mezhepçilikten kaynaklan dığı şüphesizdir. Bazı Şiîler, imam Cafer'e demediği şeyleri nisbet etmiş olsalar da bu durum onun konumunu sarsmaz. Nitekim, Hz. Ali'ye yapılan iftiralar onun değerini düşürmemiştir. Aynı şekilde, iftiracıların Hz. isa'ya tanrılık iddiasını nisbet etmeleri de onun değerinden bir şey eksiltmem iştir.